

Notat fra konferencen: Education as the competitive advantage of nations

Af Helene Falkenberg, medlem af SOPHIAs Faglige Råd.

Skal vi genetablere fornemmelsen for uddannelse, skabe 'sult efter uddannelse', som Gopinathan formulerer det, skal vi i gang med kritiske drøftelser af det markedsorienterede rationale, som dominerer det danske uddannelsessystem i en sådan grad, at arbejds- og erhvervskvalificering fremsættes som FORMÅLET med uddannelse.

Baggrund

Den 13. maj afholdt Center for Vidensteori og Videnspolitik en konference under overskriften "Education as the competitive advantage of nations" på Campus Emdrup, Aarhus Universitet.

Konferencen indledtes af Lars Qvortrup, tidligere Dekan ved DPU og nu leder af Center for Vidensteori og Videnspolitik under Institut for Uddannelse og Pædagogik, som påpegede, hvordan nationer verden over har fokus på uddannelsessystemets status som en afgørende parameter i nationers konkurrenceevne på det globale marked.

Konferencens første oplægsholder var Dorte Enger, rektor ved Niels Steensens Gymnasium, som bla. har været på studietur til Kina, og her fået indblik i det kinesiske uddannelsessystem og undervisningspraksis. Med dette besøg som baggrund indledte Dorte Enger sit oplæg med en skrap opsang til den danske ungdom, der er alt for hedonistisk og stort set kun optaget af fester, studenterjobs og de jævnaldrende relationer. Kort sagt – den danske ungdom synes at betragte gymnasieskolen som et diskotek og ikke som en uddannelsesinstitution. Disse tendenser kalder på forandringer i gymnasiets tilrettelæggelse af uddannelsen og undervisningen! Dorte Engers vision lyder blandt andet på: Skoledage på 8 timer, der varierer mellem fagundervisning, interessebaserede projekter og sportsaktiviteter, og mulighed for elitegymnasier med fokus på høj faglighed.

Gymnasieskolen skal ifølge Dorte Enger bevare "Kronjuvelerne" i danske uddannelsestradition – nemlig kreativitet og kritisk refleksion, men skal samtidig opprioritere den danske gymnasieelevs akademisk kompetence, evne til udholdenhed og fornemmelse for uddannelsers vigtighed og betydning. For den enkelte såvel som for nationen.

Herefter var der oplæg ved S. Gopinathan, professor ved National Institute of Education i Singapore. Det særlige ved uddannelsessystemet i Singapore skal ikke findes i selve måden uddannelsessystemet er indrettet på, ifølge Gopinathan – her ligner Singapores uddannelsessystem på mange måder vesteuropæiske uddannelsessystemer. Singapore satser på uddannelse og betragter ikke uddannelse som en udgift, men snarere som en investering. Singapore foretager ikke økonomiske nedskæringer inden for uddannelsessystemet, idet uddannelse netop betragtes som det afgørende konkurrenceparameter for Singapores position i en global markedsøkonomi. Der er med andre ord tale om en individuel og national "sult" efter uddannelse og undervisning i Singapore.

Denne prioritering og fokusering på uddannelse knytter sig til Singapores specifikke historie, kultur og socioøkonomiske faktorer. Singapore er omgivet af store nabolande med billig arbejdskraft og store eksportmarkeder. Singapore har på 40 år udviklet sig fra at have status som tredje verdens land, til i dag at være et højteknologisk, moderne videnssamfund.

Den hastige transformation fra tredje verdensland til højteknologisk videnssamfund betyder, at erindringen om tidligere tiders fattigdom er meget nærværende i befolkningen i Singapore. Ifølge Gopinathan er det netop denne historiske erindring, der sammen med bevidstheden om uddannelsers betydning for den enkelte såvel som for samfundet, der er medvirkende til, at Singapore i dag scorer meget højt i PISA-undersøgelser.

Konferencen afsluttedes med et oplæg fra professor ved CBS, Ove Kaj Pedersen, der indledte med at sammenligne Danmark og Singapore, som begge er små åbne økonomier, hvor spørgsmålet om hvad befolkning skal leve af og hvilke kompetencer og viden der er værd at opøve, bestemmes og ændres af omkringliggende store økonomier. Vi skal – i Singapore såvel som i Danmark – kunne tilpasse os hurtigt, lære hurtigt og ændre os hurtigere end større økonomier.

Ifølge Ove Kaj Pedersen har den danske velfærdsstat ændret sig til en konkurrencestat med fokus på uddannelse som den afgørende faktor i nationers konkurrenceevne. Som følge heraf bliver uddannelsespolitik det væsentligste politikområde i konkurrencestaten, hvor fænomener som "Lifelong Learning" og "Mobilication" udgør de dominerende normer. Disse fænomener korresponderer fint med foranderligheden, uforudsigeligheden og usikkerheden som globaliseringen indebærer: "Vi ved egentlig ikke hvad uddannelsessystemet skal kvalificere til, derfor kvalificerer vi os hele tiden, hele livet", siger Ove Kaj Pedersen. Målet synes at være at skabe fleksible, foranderlige og mobile mennesker, der kan agere kompetente deltagere på den globale konkurrence.

Udover de klassiske typer for mobilitet (jobmobilitet og geografisk mobilitet) pegede Ove Kaj Pedersen på to typer for mobilitet som udgør vigtige parametre i konkurrencestatens position og deltagelse på det globale marked, og som får indflydelse på uddannelsespolitikken: *Funktionsmobilitet* – det vil sige evnen til og muligheden for at skifte jobfunktioner og ændre kompetencer i løbet af et arbejdsliv. Ifølge OECD bør normen være, at konkurrencestærke nationers lønmodtagere skifter job/kompetencer 6-8 gange i løbet af et arbejdsliv. *Transitionsmobilitet* indebærer mobilitet mellem uddannelse-arbejde-orlov (barselsorlov/forældreorlov/uddannelsesorlov mm). Høj transitionsmobilitet vil med andre ord sige høj bevægelighed og få pauser mellem arbejdsliv, kompetenceudvikling og reproduktion. Transitionsmobilitet fordrer et menneskeideal, hvor ansvar for egen kompetenceudvikling, motivation og ambition om maksimering af egne faglige kompetencer og færdigheder er i højsæde. Der er tale om et helt andet menneskeideal – end det ideal som velfærdstaten fremskrev, hvor den civiliserede, deltagende og demokratisk tænkende borger med fornemmelse for fællesskabet var idealet, der efterstræbtes: "Medleven og medbestemmelse i demokratisk samfund" som det hedder i folkeskoleloven fra 1975

Ambitionen om transitionsmobilitet og mobilication udfordrer og forandrer uddannelsessystemet. I konkurrencestaten tilstræbes et holistisk system, der er åbent og fleksibelt, så det kompetenceudviklende og egennyttemaksimerende individ effektivt kan bevæge sig såvel ind og ud som på langs og på tværs af uddannelsessystemet. Dette udfordrer som nævnt uddannelsessystemet, der i velfærdsstaten har været kendetegnet ved at være fragmentarisk, usammenhængende og uflexibelt.

Ulempen ved disse forandringsprocesser er naturligvis vanskelige at sige noget præcis om for nærværende. Dog synes der, ifølge Ove Kaj Pedersen, at være tegn på eller risiko for, at konkurrencestatens rationelle pædagogik med fokus på det egennyttmaksimerende individ medfører en modvillighed, en mangel på sult efter eller motivation for læring og viden blandt skoleelever. Og derfor bliver et afgørende uddannelsesspørgsmål i konkurrencestaten da også: Hvordan motivere til læring og uddannelse? En del af svaret skal, ifølge Ove Kaj Pedersen, findes i at etablere bredere begrundelser for betydningen af faglige kompetencer og færdigheder. Begrundelser som drejer sig om individets tilhørsforhold til en national/en større social gruppe, og ikke blot om individets maksimering af dets individuelle kompetencer. Det må med andre ord være tydeligt for eleven og den studerende, at formålet med skolen/uddannelsen også drejer sig om menneskets tilhørsforhold til det større samfundsmæssige fællesskab.

Kritiske kommentarer

Man kan mene meget om den danske ungdom. Formodentlig fester de for meget, kærester for meget og læser for lidt lektier. Min vurdering er, at sådan har det været i flere generationer af gymnasieelever, således blev min gymnasiegeneration, for mere end 20 år siden, også kritiseret for lignende uengageret tilgang til undervisningen og lektierne. Vi manglede med andre ord samme fornemmelse for uddannelsernes vigtighed og betydning!

Det interessante spørgsmål er, hvordan får vi genskabt fornemmelsen for uddannelsens betydning. Jeg tvivler på, at svaret ligger i at tvinge til længere skoledage eller at skærpe uddannelsernes sorteringsfunktion i form af etablering af elitegymnasier – det virker måske i Kina eller Singapore, hvor *academica* er så ”ung”. Det virker ikke i Danmark, hvor danske gymnasieelever, for manges vedkommende, tilhører tredje eller fjerde generations akademikere. Uddannelse er for den nuværende danske ungdom en selvfølgelighed.

Skal vi genetablere fornemmelsen for uddannelse, skabe sult efter uddannelse, som Gopinathan formulerer det, skal vi snarere i gang med kritiske drøftelser af det markedsorienterede rationale, som dominerer det danske uddannelsessystem i en sådan grad, at arbejds- og erhvervs kvalificering fremsættes som FORMÅLET med uddannelse. Ingen tvivl om, at uddannelser skal forholde sig til arbejdsmarkedets behov, men uddannelser skal mere end det. Med fare for at lyde gammeldags; uddannelser skal *også* kvalificere til demokratisk deltagelse i samfundsmæssige sammenhænge. Det er for mig at se nogenlunde samme pointe, som Ove Kaj Pedersen fremfører i sit oplæg, når han efterlyser bredere begrundelser for kompetenceudvikling og opøvelse af færdigheder end den snævre arbejdsmarkedsorienterede begrundelse. Uddannelse, der skal vække unges sult efter mere, må insistere på at tilbyde dannelseperspektiver, der kan vække unges nysgerrighed på spørgsmål såsom; hvad det vil sige at være menneske i det aktuelle såvel som fremtidige samfund, hvilket samfund vil vi stræbe efter?

Det er interessant og perspektiverende at sammenligne det danske uddannelsessystem med andre landes uddannelsessystemer – herunder uddannelsessystemerne i Singapore, Kina eller Indien. Men når disse uddannelsessystemer, som fungerer efter striks efter markedsorienterede og New Public Managementorienterede rationaler per excellence, ophøjes til at være den *nødvendige* og *eneste* vej for alle lande, der vil klare sig i den globale konkurrence, så miskendes det danske uddannelsessystem – herunder dets tradition for demokratiopdragelse og for en fordelingspolitisk bestræbelse på at afdæmpe den sociale sortering som en mulig vej; det fremstår vel nærmest som et uddannelsessystem af i går, der er fuldstændigt ukampdygtigt på den globale scene!